

Izveštaj je dostupan na engleskom, bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku. Međutim, tekst na engleskom jeziku je jedina službena verzija izvještaja.

MEĐUNARODNA IZBORNA PROMATRAČKA MISIJA OPĆINSKI IZBORI 2004. – BOSNA I HERCEGOVINA

SAOPĆENJE O PRIJEVREMENIM SAZNANJIMA I ZAKLJUČCIMA

Sarajevo, 3. listopada 2004. – Ured za demokratske institucije i ljudska prava pri OSCE-u (OSCE/ODIHR) i Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Europe, kao odgovor na poziv Izbornog povjerenstva Bosne i Hercegovine, razvili su Međunarodnu izbornu promatračku misiju (IEOM) za općinske izbore od 2. listopada. IEOM je promatrala izborni proces da bi ocijenila njegovu sukladnost načelima demokratskih izbora, podrazumijevajući pri tom i obaveze i standarde OSCE-a i Vijeća Europe, kao i sukladnost domaćim zakonima.

Ovo Saopćenje o prijevremenim saznanjima i zaključcima se izdaje prije završetka procesa prebrojavanja, objavljivanja rezultata izbora i prije nego što izborne i sudske vlasti obrade žalbe i prigovore. Konačna ocjena izbora će ovisiti o načinu na koji se zakluče sve ove važne procedure.

PRIJEVREMENI ZAKLJUČCI

Administracija općinskih izbora u Bosni i Hercegovini (BiH), od 2. listopada 2004., bila je sukladna međunarodnim standardima, uzimajući pri tom u obzir jedinstveno poslijeratno političko uređenje ove zemlje. Uspješno sprovođenje izbora označava dalji napredak ka uspostavljanju demokracije i vladavine zakona pod domaćim nadzorom.

Ovi izbori su naročito značajni jer su prvi koji su u potpunosti financirani iz BiH izvora, prvi na kojima su načelnici direktno birani, prvi za izborni sustav koji ujedinjuje grad Mostar, prvi za Skupštinu Brčko Distrikta i prvi koji su sukladni sa nekoliko novih amandmana Izbornog zakona. Kao naročito pozitivan pomak, direktan izbor načelnika je usvojen putem regularnih parlamentarnih procedura oba BiH Entiteta, Republike Srpske (RS) i Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH).

Međutim, unatoč napretku, u osnovi, ovo su još uvijek tranzicijski izbori. Sukladno jedinstvenom ustavnom kontekstu BiH, konačna vlast i dalje počiva na međunarodnoj zajednici. Iako je ovakav sustav sukladan mandatu međunarodne zajednice, za uspostavljanje mira u BiH, i podudara se sa međunarodnim zakonom koji se temelji na obavezujućim rezolucijama Vijeća sigurnosti UN-a i drugih međunarodnih tijela, njegov proizvod je izborni proces koji u smislu međunarodnih izbornih standarda ponekad nije regularan ili je čak nedemokratski. Na primjer,

uklanjanje izabranih zvaničnika i zabranjivanje pojedinim osobama da se kandidiraju, a bez odgovarajućeg procesa zaštite, bili su problem i za vrijeme ovih izbora.

Izbori su bili upečatljivi zahvaljujući slijedećim postignućima:

- Općenito mirnoj izbornoj kampanji, sa tek nekoliko izvješća o zastrašivanju
- Poštivanju slobode kretanja, združivanja i iskazivanja mišljenja
- Značajnom uvećanju međuentitetskih političkih aktivnosti putem kojih se određeni broj stranaka nastojao obratiti ne samo glasačima pripadnicima jedne etničke grupacije
- Daljem normaliziranju izbornog procesa putem parlamentarnih procedura usvajanja zakona na državnoj i entitetskoj razini
- Nacionalnom izbornom povjerenstvu (ECBiH) koje je zadržalo visoki stupanj povjerenja političkih stranaka i djelovalo sukladno načelu koncenzusa
- Revidiranom metodu odabira članova Biračkih odbora (PSC) koji je uvećao transparentnost i zadobio veliku potporu političkih stranaka
- Relativno dobrom medijskom okruženju i sa značajnim, iako monotonim pokrivanjem izbora, od strane dvaju entitetskih emitera

Istovremeno, bilo je prisutno i nekoliko nedostataka, među kojima su:

- Produžavanje preovladavanja etničke podijeljenosti kao glavnog temeljnog pitanja u BiH politici i u ovoj izbornoj kampanji
- Nastojanje glavnih političkih stranaka da kritiziraju jedinstvo izbornog sustava, a što se najbolje očituje kroz njihovu stalnu zabrinutost zbog izborne prevare, unatoč nepostojanju uvjerljivih dokaza o takvoj prevari
- Jedan bezrazložno složen izborni sustav razumljiv malom broju glasača, a koji podrazumijeva dugotrajne procese prebrojavanja, koji mogu umanjiti uvjerljivost rezultata.
- Neuspjeh vlasti, a naročito nekih općinskih vijeća i skupština, da pravovremeno osiguraju financiranje izbora
- Potreba za produžavanjem uključenosti međunarodne zajednice u pojedine dijelove izbornog procesa, koja je u većini slučajeva uzrokovana neuspjehom javnih zvaničnika da ispune obaveze koje im pripadaju sukladno Općem okvirnom mirovnom sporazumu BiH ili neuspjehom političkih stranaka da blagovremeno postignu sporazum o zakonima.

Dan izbora je bio miran i bez incidenata. Odaziv glasača je bio 46%. Promatrači su pozitivno ocijenili proces glasovanja na veoma velikom broju od 93% glasačkih mjesta koja su obišli. Glavne probleme predstavljali su glasači koji nisu mogli pronaći svoja imena na glasačkim listama, grupna glasovanja i prisutnost neovlaštenih osoba na glasačkim mjestima. Tijekom dana izbora policija je reagirala po pitanju nekoliko manjih incidenata. Promatrači su ocijenili prebrojavanje glasova kao „slabo“ ili „veoma slabo“ u 20% slučajeva, iako je to bilo uzrokovano slabom organizacijom a ne manipulisanjem.

Institucije Međunarodne izborne promatračke misije su spremne da potpomognu vlasti i civilno društvo Bosne i Hercegovine u nastavku poboljšanja njihovog izbornog procesa.

PRIJEVREMENA SAZNANJA

Kratak pregled

Općinskim izborima od 2. listopada 2004.g. dodijelit će se četverogodišnji mandati za 142 općinska vijeća/skupštine u cjeloj Bosni i Hercegovini. Preko 26,600 kandidata se borilo za 3,145 pozicija u općinskim vijećima i skupštinama, a za načelnike se kandidiralo 809 kandidata. Ukupno 70 političkih stranaka, 18 koalicija, 180 nezavisnih kandidata i 6 združenih lista nezavisnih kandidata bilo je ovjereno od strane Izbornog povjerenstva BiH, pružajući time veliki izbor glasačima. Prvi put se direktno biraju načelnici u svim općinama osim u gradu Mostaru i Brčko Distriktu što predstavlja značajan korak naprijed prema direktnoj demokraciji na lokalnoj razini.

Nakon proteklih izbora, održanih 2002. godine, formirane su tri odvojene koalicije koje su vladale na državnoj i entitetskoj razini. Stranke koje su se ujedinile u tim koalicijama odlučile su da se odvojeno kandidiraju na ovim općinskim izborima, iako su u nekim općinama podržavale iste kandidate za načelnika. Izbori predstavljaju test izdržljivosti za većinu vladajućih stranaka na polovini njihovih četverogodišnjih mandata.

Zakonodavni okvir

Različiti državni i entitetski zakoni, koji se tiču izbornih pitanja, čine osnovu demokratskog izbornog procesa. Izborni zakon BiH (Izborni zakon), koji je usvojen 2001.g. predstavlja naročito dobar okvir za izbore.

2004. godine, uz Izborni zakon usvojeni su odvojeni Zakoni RS i FBiH o direktnom izboru načelnika. Veoma je značajno da ti Zakoni nisu nametnuti već su usvojeni putem regularnih parlamentarnih procedura. Skupština Brčko Distrikta je usvojila svoj Zakon o izborima u Brčko Distriktu. Dodatni amandman Izbornog zakona BiH odredio je sustav općinskih izbora u Mostaru. Kao rezultat toga, pravni okvir za općinske izbore, predstavljajući spoj različitih izbornih sustava i procedura, neobično je kompliciran:

- Proporcionalni sustav za odabir općinskih vijeća;
- Sustav većine za direktan odabir načelnika u RS;
- Skraćeni preferencijalni sustav za direktni odabir načelnika u FBiH;
- U Brčko Distriktu, proporcionalni sustav za odabir članova Skupštine, sa minimalnom zastupljenošću tri „konstitutivna naroda“ BiH i „ostalih“, i sa naknadnim indirektnim odabirom načelnika od strane Skupštine;
- U Mostaru, proporcionalni sustav sa izbornim jedinicama i sa gradskom izbornom jedinicom, minimalna i maksimalna zastupljenost tri „konstitutivna naroda“ BiH i „ostalih“ sa naknadnim indirektnim odabirom načelnika od strane Skupštine.

Kompliciranost sustava uzrokovala je zbunjenost političkih stranaka i glasača.

Novi izborni okvir koji ujedinjuje grad Mostar predstavlja kompromis koji je načinjen da bi se osigurala politička ravnoteža sva tri konstitutivna naroda. Iako se čini da su ga glavne stranke uglavnom prihvatile, ovaj novi sustav je uzrokovao političku kontraverznost. Ipak, neki elementi

komplikirane izborne formule su problematični: Većina žitelja grada može dati dva glasa za vijećnike, ali žitelji jednog dijela grada dobijaju samo jedan glas. Žiteljima grada koji čine šest izbornih jedinica koje se veoma razlikuju, dodijeljen je isti broj mjesta. Postoji krajnja granica za broj mjesta koja u vijeću može imati jedan konstitutivni narod, bez obzira na njegovu zastupljenost.

Ovu su bili prvi izbori za Skupštinu Brčko Distrikta. Za razliku od drugih dijelova zemlje, ovdje je Izborni zakon određen Konačnom odlukom Međunarodnog suda, koja daje međunarodnom promatraču krajnju ovlast nad Distriktom, uključujući izborni proces, a što je rezultiralo malo slabijim prikazom lokalne kontrole nad izborima.

Općinski izbori su održani prije usvajanja Zakona o lokalnoj samoupravi u RS i FBiH. Rezultat toga je to da su birači izašli na glasačka mjesta ne znajući koje su to tačno ovlasti ureda koje oni biraju.

Prema jedinstvenom zakonodavnom okviru BiH, ustav je dio Općeg okvirnog mirovnog sporazuma. Mirovni sporazum je dopunjen obvezujućim rezolucijama Vijeća Sigurnosti UN-a i odlukama Vijeća za provedbu mira koje daju velike ovlasti Visokom predstavniku i drugim međunarodnim akterima, posebno u vezi sa izborima. Ova situacija ima veliki utjecaj na izborni proces. U godinama nakon mirovnog sporazuma, međunarodne vlasti su sa pozicije uklonile nekoliko stotina osoba, što znači da se te osobe više ne mogu kandidirati na izborima. Primijenjena procedura ne nudi odgovarajuću zaštitu procesa kao što je javna rasprava ili sudski pregled. Nedavno, točnije 30. lipnja 2004.g., Visoki predstavnik je, iz različitih razloga, uklonio 59 osoba sa funkcija i/ili pozicija u političkim strankama, skoro svi iz Srpske demokratske stranke (SDS). Prije toga Visoki predstavnik je financijski sakcionirao SDS i još jednu veliku stranku, Hrvatsku demokratsku zajednicu (HDZ), zbog različitih prekršaja, također bez mogućnosti odgovarajućeg procesa. U drugoj akciji, izmijenjeni Izborni zakon, koji predstavlja ujedinjeni izborni sustav za grad Mostar (Član 19) nametnut je odlukom Visokog predstavnika a nakon što vodeće političke stranke nisu uspjele da dođu do sporazuma, unatoč produženim pregovorima. Međunarodni promatrač u Brčkom, suspendirao je jednog kandidata sa javne službe dugo nakon što je kampanja počela, iako ovo djelo nije utjecalo na njegov status kandidata. Dok su takva djela predstavnika međunarodne zajednice na istoj razini sa njihovim zadaćama da promoviraju mir i sukladnost sa rezolucijama Vijeća sigurnosti UN-a, ona su prema međunarodnim izbornim standardima, u najmanju ruku, neispravna ili čak nedemokratska. Žalostno je da je situacija u BiH još uvijek na toj razini da se takve mjere smatraju neophodnim.

Prilično mali broj zvaničnih žalbi je podnešen Izbornom povjerenstvu BiH ili Vijeću za izborne tužbe i žalbe. Za najozbiljnije smatraju se slučaj nezavisnog kandidata u Brčkom kojem je dva dana prije izbora oduzeta ovjera Izbornog povjerenstva i slučaj kandidata za načelnika Banja Luke kojem je ovjera Izbornog povjerenstva oduzeta odmah po zatvaranju glasačkih mjesta. U oba slučaja, razlog oduzimanja ovjere je pobuđivanje mržnje. Na dan izbora, bilo je tek nekoliko slučajeva žalbi Državnom sudu i oni su jako brzo obrađeni. Mali broj žalbi odražava opće zadovoljstvo izbornom administracijom. Ipak, dijelom on može biti uzrokovan i kompleksnošću žalbene procedure, koja bi mogla odbiti ljude zainteresirane za popunjavanje službene tužbe. Aktivisti nekih političkih stranaka izrazili su nepovjerenje u to da bi žalbena procedura mogla dovesti do otklanjanja uzroka žalbe. Članovima Odjela za demokratske institucije i ljudska prava

Izborne promatračke misije (ODIHR EOM) prvobitno je zabranjeno prisustvo sastancima Vijeća za izborne tužbe i žalbe, ali im je naknadno dozvoljeno da pristupe.

Izborna administracija

Izorno povjerenstvo BiH (ECBiH) je učinkovito radilo i održalo visok stupanj povjerenja većine političkih stranaka. Skoro sve odluke ECBiH su donesene konsenzusom. Sastanci ECBiH su bili otvoreni i transparentni. Većina pravila i odredbi za nadopunu Izbornog zakona su na vrijeme usvojeni. Općinska izborna povjerenstva (MEC) su, u općenitom smislu, radila profesionalno, iako su neka zadobila manje povjerenja javnosti. Ukupno, za izbore je bilo otvoreno nešto više od 4000 glasačkih mjesta.

Birački sustav u BiH je jako kompliciran. Kao dodatak preferencijalnom glasovanju za načelnike u FBiH, na izborima za općinska vijeća oba entiteta, glasači koriste sustav otvorene liste. Različite vrste glasačkih mjesta djeluju za različite kategorije glasača: za one koji imaju nepotvrđene glasačke listiće, za one koji glasuju u odsustvu i za „regularne“. Nepotvrđeni glasački listići i listići onih koji glasuju u odsustvu prebrojavaju se u Središtu za prebrojavanje glasova u Sarajevu, skupa sa listićima glasača koji se nalaze van zemlje i glasuju putem pošte kao i listićima prikupljenim od strane pokretnih timova. Kao dodatak, preferencijalni glasovi mimo prve preferencije za načelnike u FBiH se prebrojavaju u Sarajevu. Ovo rezultira dugotrajnim procesom prebrojavanja u Sarajevu, koji može trajati više od jednog tjedna i koji može izmijeniti preliminarne rezultate koje su obznanila Općinska izborna povjerenstva. Istovremeno, ova procedura može umanjiti povjerenje javnosti u prebrojavanje i rezultate.

Provedba novog sustava ždrijebanja, za odabir članova Biračkih odbora, iz skupine koju čine svi kandidati i stranke, bila je predmet određenih kontraverzi. Sustav nije uspio udovoljiti veoma kompleksnim zahtjevima Izbornog zakona. Detaljnije, Uputstvo koje je izdalo Izorno povjerenstvo BiH, a kojim se uspostavlja sustav ždrijebanja, ne garantira udovoljavanje zahtjevima Zakona o multietničnosti, zastupljenost „oporbenih“ političkih stranaka a ni to da u Biračkom odboru neće biti više od jednog člana jedne političke stranke. Osim toga, sva Općinska povjerenstva nisu dosljedno primijenila Uputstvo. U velikom broju općina političke stranke su podnijele žalbu Općinskim izbornim povjerenstvima i Izbornom povjerenstvu BiH. Kao odgovor, nekoliko općinskih izbornih povjerenstava je zamijenilo pozicije predsjednika i članova biračkih odbora. Izorno povjerenstvo BiH je uvažilo nekoliko žalbi koje su doseglye njenu nadležnost. U slučaju Širokog Brijega organizirano je novo ždrijebanje. U druge dvije općine, dva dana prije izbora odlučeno je o izmjeni sastava biračkih odbora. Unatoč ovim problemima, općenito, političke stranke se čine zadovoljnim sustavom ždrijebanja, iako velike stranke smatraju da je time data nepravedna prednost malim strankama. Postojala je i zabrinutost da neki članovi biračkih odbora ne posjeduju potrebno iskustvo da bi mogli rukovoditi izborima ili da se neki od njih neće pojaviti na dan izbora uzimajući u obzir činjenicu da su im dodijeljena glasačka mjesta udaljena od njihovih domova.

Izorno povjerenstvo BiH zauzelo je pristup prema kojem će revidirati sastav i predsjedavajuće Biračkih odbora samo u slučaju zvaničnih i utemeljenih pritužbi. Takva pasivna pozicija ne čini se u potpunosti sukladnom Izbornom zakonu.

U većini općina, Općinska izborna povjerenstva su se pobrinula za kvalitetnu i pravodobnu obuku članova Biračkih odbora.

Financiranje izbora je bilo pitanje od ključnog značaja, naročito imajući u vidu da su ovo prvi izbori koji su u potpunosti financirani od strane BiH vlasti. Učešće općina u troškovima Izbornog povjerenstva BiH (npr. Na ime printanja glasačkih listića, Središta za prebrojavanje u Sarajevu i drugih osnovnih troškova) do 28. rujna je doseglo 86,6% potrebnih sredstava. Međutim, postojale su i značajne razlike u sredstvima dostupnim Općinskim izbornim povjerenstvima, a nekoliko Općinskih izbornih povjerenstava je izvijestilo da nisu imala dovoljno sredstava kojim bi pokrila svoje konkretne troškove a od kojih su najznačajnije dnevne naknade članovima Biračkog odbora. Izorno povjerenstvo BiH je učinilo velike napore da podstakne odgovorne vlasti da dopune nedostatak sredstava: Tri dana prije izbora uspjela je priskrbiti obećanje entitetskih i kantonalnih vlasti da će pomankanja uzrokovana direktnim i indirektnim troškovima biti nadoknađena.

Registracija birača je zaključena 17. lipnja. Cjelokupni broj registriranih glasača je neznatno umanjen u odnosu na 2002.g., na nešto više od 2,3 milijuna, iako je broj glasača putem pošte opao u znatno većem obimu. Izorno povjerenstvo BiH i lokalni zvaničnici su učinili značajne napore da bi ažurirali glasačke liste. Ipak, prema ocjeni većine velikih političkih stranaka i mnogih Općinskih izbornih povjerenstava, liste su bile netočne i u nekim slučajevima su se pogoršale u odnosu na prethodne izbore. U nekoliko općina postojali su značajni propusti, naročito u Kaknju, gdje preko 1000 glasača registriranih za izbore nije bilo na listama. Dok im je Izorno povjerenstvo BiH nastojalo omogućiti izlazak na izbore, neki pojedinci su bili spriječeni da se natječu za poziciju ili da rade u sastavu Biračkih odbora.

Tri međunarodna predstavnika su nastavila svoje sudjelovanje u sedmočlanom Izbornom povjerenstvu BiH. Međutim, državni članovi su upravljali radom izborne administracije. Smanjenje uloge međunarodnih članova je dobra pretpostavka za uspostavljanje održive, u cjelosti državne institucije do 2006.g. Mnoge političke stranke smatraju da iako se uloga međunarodnog prisustva može umanjiti još uvijek nije vrijeme za njeno potpuno uklanjanje.

Kampanja

Izborna kampanja je obavljena u općenito otvorenom i mirnom okruženju. Političke stranke i kandidati nisu izvijestili ni o kakvim ozbiljnim ometanjima njihove kampanje. Postoje podaci o nekoliko slučajeva političkog zastrašivanja ili ometanja. Bio je veoma mali broj govora koji podstiču mržnju. Međutim, dogodilo se nekoliko incidenata za koje se čini da su u vezi sa izborima. Najozbiljniji su bombe bačene na posjed istaknutog kandidata za načelnika općine Zvornik i na poslovne objekte oca kandidata za općinu Cazin. U oba slučaja načinjena je određena materijalna šteta ali nije bilo povrijeđenih. U Banja Luci je napadnut novinar koji radi na popularnoj radio stanici a koju posjeduje kandidat za načelnika. Bošnjačkom Predsjedniku Skupštine opštine Bratunac (RS) zapriječeno je napadom. Tri zabilježene provale bi mogle biti politički motivirane.

Građanska i politička prava su u suštini ispoštovana na svim razinama vlasti. Razrješavanje većine zahtijeva za povrat vlasništva, u protekle dvije godine, je otklonilo ovo sastavno pitanje izbora i predstavlja najznačajniji korak naprijed. Raseljene osobe su imale pravo da se vrate u

svoje prijeratne općine da bi se i registrirali i glasovali. Uočeno je prisustvo slobode udruživanja i izražavanja. Kandidati i političke stranke su mogli slobodno provoditi svoju kampanju po cijeloj zemlji.

Kampanja je bila prilično tiha. Stranke su održale tek nekoliko skupova. Izborni plakati su bili prisutni ali manje nego za vrijeme prethodnih izbora. U većini općina je bilo malo pažnje vrijednih rasprava o značajnim pitanjima. Dok su neke stranke činile iskrene napore da se u svojoj kampanji dotaknu lokalnih problema, čini se da su državna pitanja nezaposlenosti i mirovina ipak stekla dominaciju nad tim lokalnim problemima. Na državnoj i entitetskoj razini, kampanja je potaknula uzajamne napade istaknutih političkih ličnosti.

Zainteresiranost glasača za kampanju je bila ograničena, posebice kada je riječ o mladim ljudima.

Nacionalizam je i dalje glavno temeljno pitanje kampanje. Nekoliko glavnih stranaka je koristilo slogane i obilježja koja su predstavljala slabo prikriiveni poziv ka etničkom nacionalizmu. Mnogi televizijski proglašili su otvoreno tražili glasove jedne etničke grupe. Bilo je mnogo primjera uključenosti vjerskih službenika u izbornu kampanju. U Stocu su spaljene zastave bivše „Hrvatske republike Herceg Bosne“ koja je postojala za vrijeme rata. U Livnu su po građevinama ispisani neprijateljski anti-bošnjački grafiti. U Bijeljini je, navodno, kandidat koji je poražen na nedavnim srpskim predsjedničkim izborima, održao podjarivački govor u kojem je zagovarao „Veliku Srbiju“ podrazumijevajući pri tom i RS. U Brčkom je stranački lider dao komentar kojim sugerira da bi se Srbi trebali vratiti u Srbiju. U Šamcu je kandidat za načelnika bivši ratni zločinac koji je zbog etničkog čišćenja odslužio šest godina zatvora u Hagu. Na državnoj razini mnogi stranački lideri su dali provokativne komentare ili ponude koje su doprinijele općoj atmosferi etničke identifikacije, a u nekim slučajevima i antagonizma.

16 manjinskih grupa Bosne i Hercegovine – izdvojene od tri konstitutivna naroda – imale su samo marginalnu ulogu na izborima. Naročito brojna romska populacija nije bila dobro zastupljena na glasačkim listama i čini se da je imala slabo učešće u izborima.

Kao i na posljednjim općim izborima, mnoge stranke koje su locirane u jednom entitetu rasporedile su kandidate po općinama u drugom entitetu. Čini se, da kao oznaka pozitivnog razvoja, takav slijed kampanje nije bio usredotočen prvenstveno na zajednice u kojima je u toku povratak manjinskih naroda.

Dvadeset i pet nevladinih udruga je registriralo ukupno 433 domaća politički neopredijeljena promatrača općinskih izbora, što je manje od 10% od cjelokupnog broja na izborima 2002.g. U osnovi, najznačajnija grupa koja je obavljala tu ulogu se povukla, navodeći kao razlog nedostatak sredstava. Nasuprot tome, popriličan broj stranaka je uposlilo značajan broj promatrača.

Mediji

U BiH postoji sloboda tiska i elektronskih medija. Postoji široka lepeza pisanih i elektronskih glasila koja predstavljaju niz političkih stavova. Općenito, mediji su pružili dovoljno informacija

o kandidatima i političkim platformama da bi zainteresirani glasači mogli napraviti utemeljen odabir.

Općenito, elektronski mediji su predstavili kampanju na jedan nezanimljiv i neprivlačan način, pri čemu su emiteri očigledno više nastojali da udovolje zakonskim regulativama i da izbjegnu moguće sankcije nego da naprave privlačne programe. S druge strane, u pisanim medijima, mnoštvo različitih izdanja je predstavilo različite političke stavove; Pomankanje zakonskih ograničenja za tisak dalo je mogućnost pisanim medijima da budu politički nastrojeni i živopisni. Općenito, načelo jednakog predstavljanja u medijima je ispoštovano. Dva entitetska javna televizijska emitera, Federalna TV i RT RS, su naročito djelovala sukladno zakonskim regulativama, pružajući kandidatima priliku da se predstave u programu bez ikakve novčane naknade. Nova državna televizija BHT nije davala nikakve informacije o izborima izuzev spotova za obrazovanje glasača a koje je snimila Izborna komisija Bosne i Hercegovine. Sukladno novim zakonskim odredbama o elektronskim medijima, a koje se odnose čak i na privatne emitere koji ne emitiraju vijesti, svi elektronski mediji su dužni da prate izbornu kampanju. Međutim, njihovo praćenje se uglavnom zasnivalo na monotonim izvješćima o saopćenjima za javnost političkih stranaka.

Sukladno novom amandmanu Izbornog zakona, po prvi put su dozvoljene plaćene političke reklame putem elektronskih medija čiju je prednost iskoristilo nekoliko političkih stranaka. Općenito, emiteri su djelovali sukladno odredbama o političkom oglašavanju.

Regulatorna agencija za komunikacije dobila je 15 pritužbi na ponašanje medija, to je broj sličan onome od prethodnih izbora. Pritužbe su bile uglavnom vezane za neravnopravan tretman političkih subjekata. Mnoge od njih su još uvijek u proceduri.

Dva lista su prekršila Izborni zakon objavljujući rezultate istraživanja javnog mijenja u periodu od 72 sata predizborne šutnje, a druga tri su prekršila zabranu o objavljivanju predizbornog materijala u periodu od 24 sata prije dana izbora.

Medijska udruženja su prijavila pritisak nekih političara i stranaka na medije.

Pitanje spolova

Izborni zakon nalaže da svaka lista kandidata uključuje barem jednu trećinu žena ili jednu trećinu muškaraca, i podržava detaljnu naredbu da se osigura uravnoteženost na svim listama. Stranačke izborne liste su bile sukladne tome: ukupno 9,554 žene, odnosno 36%, su bile registrirane kao kandidati za općinska vijeća i skupštine. Ipak, sustav glasovanja putem otvorenih lista, prošle godine je umanjio postotak izabranih žena i očekuje se da će se isto dogoditi i ove godine.

Entitetski izborni zakoni koji omogućavaju direktni odabir načelnika nisu sukladni Zakonu o jednakopravnosti spolova BiH, koji je usvojio Parlament BiH u svibnju, 2003. godine. Zakon o spolovima zahtijeva da postotak oba pola u vladinim tijelima, na svim razinama, uključujući sudsku, zakonodavnu i izvršnu vlast, prezentira jednaku spolnu zastupljenost. Iako nije baš jasno na koji način bi se Zakoni o direktnom odabiru načelnika trebali usuglasiti sa Zakonom o spolovima, čini se da nikakvo službeno razmatranje nije provedeno po ovom pitanju. Od 809 kandidata za načelnike samo 32 su bile žene.

U izbornoj administraciji žene su zastupljene u većem broju.

Prisustvo žena i njihova zastupljenost u hijerarhiji stranaka su i dalje niske. Pitanja koja su od posebnog značaja za žene rijetko su se pominjala tijekom kampanje i stranačke platforme su se u svojim porukama manje fokusirale na žene birače.

Dan izbora i prebrojavanje glasova

Dan izbora je bio miran i bez incidenata. Promatrači su izvjestili o samo nekoliko slučajeva postojanja značajnih nepravilnosti. Prema podacima dobivenim od Izbornog povjerenstva BiH, na dan izbora policija je istražila 14 manjih incidenata na glasačkim mjestima, a od kojih nijedan nije bio ozbiljan. Odaziv glasača je bio 46%.

Glasačka mjesta, izuzev u par slučajeva, otvorena su na vrijeme te je saopćeno da uposljeni na glasačkim mjestima rade unatoč tome što i dalje postoji mogućnost da njihove dnevne naknade neće biti isplaćene.

Od gotovo 1100 glasačkih mjesta koja su posjetili promatrači, samo u 7% njih provedba izbornog procesa ocijenjena je kao „slaba“ ili „vrlo slaba“. Glavni problem, koji se javljao na 58% glasačkih mjesta, bili su glasači čija imena nisu mogla biti nađena na glasačkim listama. U većini slučajeva ovaj problem se javljao iz razloga što su glasači otišli na pogrešno glasačko mjesto ili se nisu registrirali. Drugi problemi koji su se javljali su glasanje u grupama, uočeno tijekom 20% promatranja, i prisustvo neovlaštenih lica na glasačkim mjestima, uočeno tijekom 9% promatranja.

Izuzimajući te slučajeve proces glasovanja je tekao uredno na veoma velikom broju promatranih glasačkih mjesta. Neuobičajene tenzije na glasačkim mjestima zabilježene su prilikom samo 3% obilazaka, a aktivnosti vezane za kampanju političkih stranaka zabilježene su na samo 2 glasačka mjesta. Promotivni materijali su primijećeni u radijusu od 50m od glasačkih mjesta pri samo 6% obilazaka. Zabilježeno je samo nekoliko slučajeva pokušaja utjecanja na glasače ili članove biračkih odbora.

U cilju zaštite jedinstva izbornog procesa, glasači su u 98% slučajeva pokazali svoje osobne iskaznice sa fotografijom. Glasači su pojedinačno potpisali glasačku listu u 98%, a 95 % glasača glasovalo je tajno.

Domaći promatrači, postavljeni od strane političkih stranaka primijećeni su na 98 % posjećenih glasačkih mjesta. Ipak, od ovog postotka, samo u 5% slučajeva to su bili stranački neopredijeljeni predstavnici civilnog dijela društva. Ovaj podatak prikazuje drastično smanjenje u odnosu na prethodne izbore.

Promatrači su prebrojavanje glasova ocijenili manje pozitivno od procesa glasovanja: 20% prebrojavanja ocijenjeno je kao „slabo“ ili „veoma slabo“. Iako je razumijevanje procesa prebrojavanja, kada je riječ o članovima biračkih odbora, u 32% slučajeva ocijenjeno kao „slabo“ ili „veoma slabo“, uzrok tome je slaba organizacija a ne manipulisanje. Ostali pažnje vrijedni problemi podrazumijevaju prisustvo neovlaštenih osoba za vrijeme prebrojavanja

(prilikom 19% promatranih prebrojavanja) i neuspjeh da se javno prezentiraju rezultati prebrojavanja (uočen prilikom 39% promatranja).

PODACI O MISIJI I PRIZNANJA

Gosp. Peter Eicher imao je ulogu šefa OSCE/ODIHR Izborne promatračke misije. Gosp. Stanislav Bernat vodio je delegaciju Vijeća Europe – Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Europe.

OSCE/ODIHR izborna promatračka misija (EOM) je uspostavljena u Sarajevu 30. kolovoza i ubrzo nakon toga počela je pratiti izborni proces, sa 11 dugoročnih promatrača koji su locirani u 7 gradova u cijeloj zemlji.

Na dan izbora, Međunarodna izborna promatračka misija je rasporedila otprilike 200 promatrača iz 28 zemalja članica OSCE-a, uključujući 6 članova delegacije Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Europe. Predstavnici ambasada zemalja članica OSCE-a, i Partnera za suradnju u Sarajevu kao i međunarodne organizacije također su obezbijedili kratkoročne promatrače za Međunarodnu izbornu promatračku misiju. Međunarodna izborna promatračka misija zahvaljuje se na njihovoj pomoći. Na dan izbora, promatrači su napravili oko 1,300 obilazaka 1,100 biračkih mjesta od otprilike 4.000 koliko ih je bilo u cijeloj zemlji.

OSCE/ODIHR će izdati detaljno izvješće o ovim izborima otprilike mjesec dana po završetka ovog procesa.

IEOM se želi zahvaliti Ministarstvu spoljnih poslova, Izbornom povjerenstvu, i drugim državnim i lokalnim vlastima na njihovoj pomoći i suradnji tijekom promatranja. IEOM takođe želi da se zahvali OSCE Misiji u Bosni i Hercegovini, uredu Visokog predstavnika i uredu Vijeća Europe u Sarajevu, kao i drugim međunarodnim organizacijama i ambasadama u Sarajevu na njihovoj podršci za vrijeme trajanja misije.

Za dodatne informacije, molimo Vas da se obratite:

- Gđa. Urdur Gunnarsdottir, Glasnogovornik, ODIHR, u Varšavi (+48 22 520 0600); ili Gdin. Vadim Zhdanovich, Savjetnik za izbore, ODIHR, u Varšavi (+48 22 520 0600);
- Gđa. Caroline Helene Martin, Sekretarijat Kongresa, Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Europe (CLRAE), u Strazburu (+33-3-88-47-30-18);

Adresa OSCE/ODIHR EOM-a:

Aleja Bosne Srebrene bb
71 000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
tel.: +387 33 760 700, +387 33 760 710; fax: +387 33 752 715
e-mail: office@odihrbih.org
OSCE/ODIHR website: www.osce.org/odihr